

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ**

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

«ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

з підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право
--------------	----------

Спеціальність	081 Право
---------------	-----------

Освітньо-професійна програма	Право
------------------------------	-------

Полтава 2023 рік

Розробник/укладач програми:

Галина Терела – к.і.н., доцент кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі;

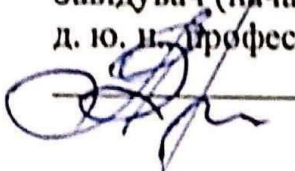
РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ірина ГОРОДЕЦЬКА – к. ю. н., доцент, доцент кафедри права та методики викладання історико-правознавчих дисциплін Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Валерія ОСТАШОВА – к. ю. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету

Програма навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства, Протокол засідання кафедри від 29 серпня 2023 року № 1

Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

Право соціального забезпечення є наукою і навчальною дисципліною, що вивчає особливості матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за рахунок спеціально створених фінансових джерел особам, які зазнали соціального ризику.

Предметом навчальної дисципліни є право соціального забезпечення у всіх своїх виявах: як галузь права, як система законодавства та як наука.

Метою викладання навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» є отримання студентами теоретичних знань у сфері соціального забезпечення; набуття практичних навичок застосування правових норм, що регламентують ці відносини; формування правосвідомості та правової культури у майбутніх юристів.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» є вивчення студентами основних категорій, принципів та інститутів права соціального забезпечення; напрямків правового регулювання відносин у сфері соціального захисту; ознайомлення із системою чинного законодавства про соціальне забезпечення та набуття навичок роботи з нормативними актами; з'ясування підстав та умов виникнення, зміни та припинення соціально-забезпечувальних правовідносин; вміння вирішувати практичні ситуації у сфері соціального забезпечення.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Право соціального забезпечення як галузь у системі права України. Джерела права соціального забезпечення. Принципи права соціального забезпечення. Організаційно-правові форми соціального забезпечення. Правовідносини у сфері соціального забезпечення та їх суб'єкти. Соціальні ризики як підстава виникнення права на соціальне забезпечення. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Правове регулювання загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Пенсії за віком в солідарній пенсійній системі. Пенсії по інвалідності в солідарній пенсійній системі. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника в солідарній пенсійній системі. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування. Недержавне пенсійне забезпечення. Особливості пенсійного забезпечення окремих категорій осіб. Соціальні допомоги. Соціальне обслуговування. Пільги в системі соціального забезпечення.

Annotation of the academic discipline

Social security law is a science and educational discipline that studies the specifics of material security, the provision of social services at the expense of specially created financial sources to persons who have experienced social risk.

The subject of the academic discipline is social security law in all its manifestations: as a branch of law, as a system of legislation and as a science.

The purpose of teaching the academic discipline "Social Security Law" is to obtain theoretical knowledge in the field of social security; acquisition of practical skills in the application of legal norms regulating these relations; formation of legal awareness and legal culture among future lawyers.

The main tasks of the educational discipline "Social security law" are students' study of the main categories, principles and institutions of social security law; directions of legal regulation of relations in the sphere of social protection; familiarization with the system of current legislation on social security and acquiring skills in working with regulatory acts; elucidation of the grounds and conditions for the emergence, change and termination of social security legal relations; the ability to solve practical situations in the field of social security.

The content of the academic discipline is revealed in the following topics: Social security law as a branch in the legal system of Ukraine. Sources of social security law. Principles of social security law. Organizational and legal forms of social security. Legal relations in the field of social security and their subjects. Social risks as a basis for the right to social security. Legal regulation of mandatory state social insurance in case of unemployment. Legal regulation of mandatory state social insurance in connection with temporary disability. Legal regulation of mandatory state social insurance against accidents at work and occupational diseases that caused the loss of working capacity. Legal regulation of mandatory state pension insurance.

Pensions by age in the solidarity pension system. Disability pensions in the solidarity pension system. Pensions in connection with the loss of a breadwinner in the solidarity pension system. Pension payments at the expense of funds of the accumulative system of pension insurance. Non-state pension provision. Peculiarities of pension provision for certain categories of persons. Social benefits. Social service. Benefits in the social security system.

Zusammenfassung der akademischen Disziplin

Das Sozialversicherungsrecht ist eine Wissenschafts- und Bildungsdisziplin, die sich mit den Besonderheiten der materiellen Sicherheit, der Erbringung sozialer Dienstleistungen auf Kosten speziell geschaffener Finanzquellen für Personen, die soziale Risiken erfahren haben, befasst.

Gegenstand der akademischen Disziplin ist das Sozialversicherungsrecht in all seinen Ausprägungen: als Rechtsgebiet, als Rechtssystem und als Wissenschaft.

Ziel der Lehre im Studiengang „Sozialversicherungsrecht“ ist die Vermittlung theoretischer Kenntnisse auf dem Gebiet der Sozialversicherung; Erwerb praktischer Fähigkeiten in der Anwendung von Rechtsnormen, die diese Beziehungen regeln; Bildung von Rechtsbewusstsein und Rechtskultur bei angehenden Juristen.

Die Hauptaufgaben des Studiengangs „Sozialversicherungsrecht“ sind die studentische Auseinandersetzung mit den Hauptgattungen, Grundsätzen und Institutionen des Sozialversicherungsrechts; Richtungen der gesetzlichen Regelung der Beziehungen im Bereich des Sozialschutzes; Einarbeitung in das System der geltenden Sozialversicherungsgesetzgebung und Erwerb von Fähigkeiten im Umgang mit Rechtsakten; Aufklärung über die Gründe und Voraussetzungen für die

Entstehung, Änderung und Beendigung von Sozialversicherungsrechtsverhältnissen; die Fähigkeit, praktische Situationen im Bereich der sozialen Sicherheit zu lösen.

Der Inhalt der akademischen Disziplin zeigt sich in folgenden Themen: Sozialversicherungsrecht als Teilgebiet des Rechtssystems der Ukraine. Quellen des Sozialversicherungsrechts. Grundsätze des Sozialversicherungsrechts. Organisations- und Rechtsformen der Sozialversicherung. Rechtsbeziehungen auf dem Gebiet der sozialen Sicherheit und ihre Gegenstände. Soziale Risiken als Grundlage für das Recht auf soziale Sicherheit. Gesetzliche Regelung der obligatorischen staatlichen Sozialversicherung bei Arbeitslosigkeit. Gesetzliche Regelung der obligatorischen staatlichen Sozialversicherung im Zusammenhang mit vorübergehender Arbeitsunfähigkeit. Gesetzliche Regelung der obligatorischen staatlichen Sozialversicherung gegen Arbeitsunfälle und Berufskrankheiten, die den Verlust der Erwerbsfähigkeit verursacht haben. Gesetzliche Regelung der obligatorischen gesetzlichen Rentenversicherung.

Renten nach Alter im solidarischen Rentensystem. Invaliditätsrenten im solidarischen Rentensystem. Renten im Zusammenhang mit dem Wegfall eines Ernährers im solidarischen Rentensystem. Rentenzahlungen zu Lasten der Fonds des kumulativen Systems der Rentenversicherung. Nichtstaatliche Altersvorsorge. Besonderheiten der Altersvorsorge für bestimmte Personengruppen. Soziale Vorteile. Sozialdienst. Leistungen im Sozialversicherungssystem.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» укладена відповідно до освітньо-професійної програми Право, розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644.

Предметом навчальної дисципліни є право соціального забезпечення у всіх своїх виявах: як галузь права, як система законодавства та як наука.

Метою викладання навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» є отримання студентами теоретичних знань у сфері соціального забезпечення; набуття практичних навичок застосування правових норм, що регламентують ці відносини; формування правосвідомості та правової культури у майбутніх юристів.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК2);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3);

- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК12);

спеціальні (фахові, предметні):

- цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи (СК3);

- здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини (СК4);

- здатність застосувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право (СК7);

- здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти (СК11);

- здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (СК12);

- здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації (СК14);

- здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування (СК15);

- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (СК16).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (РН5);

- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій (РН9);

- доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло (PH12);
- знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (PH13);
- використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності (PH14);
- вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних (PH15);
- працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди (PH17);
- застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (PH18);
- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (PH20);
- готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях (PH21);
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (PH22).

Навчальна дисципліна є **вибірковою**.

Форма підсумкового контролю знань: ПМК (залік).

Програмний зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Загальнотеоретичні положення права соціального забезпечення. Правові засади загальнообов'язкового державного соціального страхування

Розділ I. Загальнотеоретичні положення права соціального забезпечення

Тема 1. Право соціального забезпечення як галузь у системі права України

Право людини на соціальний захист як суб'єктивне право особи. Конституційні гарантії здійснення права на соціальний захист в Україні. Співвідношення понять соціальне забезпечення та соціальний захист.

Поняття права соціального забезпечення як самостійної галузі права. Предмет правового регулювання права соціального забезпечення. Загальна характеристика суспільних відносин, які складають предмет права соціального забезпечення.

Метод правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин та його ознаки. Поєднання імперативного і диспозитивного способів правового регулювання, централізованого, муніципального і локального правового регулювання.

Функції права соціального забезпечення.

Місце права соціального забезпечення в національній системі права України. Взаємозв'язок і розмежування права соціального забезпечення з іншими галузями системи права України (конституційним, цивільним, адміністративним, трудовим).

Система права соціального забезпечення. Інститути права соціального забезпечення. Співвідношення системи права соціального забезпечення і системи законодавства.

Предмет і система науки права соціального забезпечення.

Тенденції розвитку права соціального забезпечення у сучасних умовах. Адаптація соціального законодавства України до принципів міжнародного та європейського права.

Система і основні завдання навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення».

Тема 2. Джерела права соціального забезпечення

Поняття джерел права соціального забезпечення України, форми їх вираження. Класифікація джерел права соціального забезпечення.

Конституція України як основне джерело права соціального забезпечення. Закони та підзаконні нормативно-правові акти в системі джерел права соціального забезпечення.

Акти соціального партнерства як джерела права соціального забезпечення.

Значення рішень Конституційного Суду України та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України для однакового застосування усіма підприємствами, установами, організаціями та судовими органами чинного законодавства про соціальне забезпечення.

Дія нормативно-правових актів, які є джерелами соціального забезпечення, у часі, просторі та за категоріями громадян.

Акти міжнародно-правового регулювання соціального забезпечення.

Проблеми та перспективи розвитку законодавства України про соціальне забезпечення.

Тема 3. Принципи права соціального забезпечення

Поняття і значення принципів права соціального забезпечення. Класифікація принципів. Співвідношення загальних (галузевих) принципів з принципами окремих інститутів права соціального забезпечення. Співвідношення принципів і норм права.

Зміст і конкретизація загальних (галузевих) принципів права соціального забезпечення: справедливість та неупередженість; ефективність; всезагальність і всебічність соціального забезпечення; рівність прав та заборона дискримінації; диференціація умов та обсягів соціального забезпечення; наукова та економічна обґрунтованість соціальних стандартів; незменшуваність змісту та обсягу соціальних виплат та послуг при прийнятті нових законів; державна гарантованість права на соціальне забезпечення; адресний характер соціального забезпечення.

Зміст і конкретизація принципів окремих інститутів права соціального забезпечення. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Принципи недержавного соціального забезпечення. Принципи державної соціальної допомоги.

Тема 4. Організаційно-правові форми соціального забезпечення

Поняття, види та особливості організаційно-правових форм соціального забезпечення.

Поняття та значення соціального страхування в системі соціального забезпечення. Загальна характеристика основних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування: страхування на випадок тимчасової непрацездатності, страхування по безробіттю, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, пенсійне страхування. Відмінність загальнообов'язкового соціального страхування від цивільно-правового договору страхування.

Структура системи пенсійного забезпечення в Україні. Солідарне, накопичувальне та недержавне пенсійне страхування.

Асигнування з бюджету як організаційно-правова форма соціального забезпечення.

Недержавні організаційно-правові форми соціального забезпечення.

Тема 5. Правовідносини у сфері соціального забезпечення та їх суб'єкти

Поняття та особливості правовідносин із соціального забезпечення. Ознаки правовідносин із соціального забезпечення. Види правовідносин із соціального забезпечення і підстави їх класифікації. Поняття, особливості та види матеріально-забезпечувальних правовідносин із соціального забезпечення. Поняття, особливості та види процедурних правовідносин із соціального

забезпечення. Поняття, особливості та види процесуальних правовідносин із соціального забезпечення.

Структура правовідносин із соціального забезпечення. Матеріальний та юридичний зміст правовідносин із соціального забезпечення. Об'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин: пенсії; соціальні допомоги; соціальні пільги; соціальне обслуговування. Суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин. Правовий статус учасників правовідносин: правосуб'єктність, права і обов'язки, гарантії, відповідальність. Фізичні особи як учасники соціально-забезпечувальних правовідносин. Особливості їх правового статусу. Уповноважені державою органи та організації як суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин. Недержавні установи як суб'єкти правовідносин у сфері соціального забезпечення.

Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин із соціального забезпечення. Особливості юридичних фактів як підстави правовідносин у сфері соціального забезпечення. Поняття і види страхового стажу. Загальний страховий стаж і його значення. Спеціальний страховий стаж, його види та значення. Порядок встановлення страхового стажу. Порядок обчислення і підтвердження страхового стажу. Коефіцієнт страхового стажу.

Тема 6. Соціальні ризики як підстава виникнення права на соціальне забезпечення

Поняття соціального ризику. Загальна характеристика видів соціального ризику. Загальнолюдські (загальносоціальні) ризики. Професійні ризики. державно-політичні ризики. Техногенні ризики. Екологічні ризики.

Непрацездатність як соціальний ризик. Види непрацездатності. Юридичні факти, що зумовлюють постійну непрацездатність. Пенсійний вік.

Поняття, ознаки та причини інвалідності. Групи інвалідності. Порядок встановлення інвалідності.

Поняття та порядок розслідування нещасного випадку на виробництві. Поняття та порядок підтвердження та розслідування професійного захворювання. Загальне захворювання.

Поняття, порядок встановлення та підтвердження тимчасової втрати працездатності. Юридичні факти, що зумовлюють тимчасову непрацездатність громадянина. Листок непрацездатності.

Поняття безробіття (часткового безробіття). Порядок визнання громадянина безробітним.

Втрата годувальника як соціальний ризик. Непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника.

Поняття, критерії та порядок підтвердження малозабезпеченості. Середньомісячний сукупний дохід сім'ї. Співвідношення з бідністю. Межа бідності.

Розділ II. Правові засади загальнообов'язкового державного соціального страхування

Тема 7. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

Поняття та загальна характеристика соціального страхування на випадок безробіття. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Право громадян на матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Особи, які підлягають страхуванню на випадок безробіття. Особи, які не підлягають страхуванню. Страховики і страхувальники.

Поняття безробітного та його правовий статус. Особи, які не можуть бути визнані безробітними. Види матеріального забезпечення на випадок безробіття. Допомога по безробіттю та умови її призначення. Допомога по частковому безробіттю.

Тема 8. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Поняття та загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Право громадян на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Види матеріального забезпечення та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Страхові випадки, умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності та тривалість її виплати. Порядок надання матеріального забезпечення та соціальних послуг.

Тема 9. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності

Поняття та загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Принципи страхування від нещасного випадку і гарантії забезпечення прав застрахованих осіб. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку та професійного захворювання.

Страховий ризик і страховий випадок у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Поняття нещасного випадку та професійного захворювання. Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві. Порядок встановлення ступеня втрати працездатності потерпілим на виробництві.

Відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров'я. Види та порядок призначення виплат потерпілому.

Тема 10. Правове регулювання загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Пенсійна система України: поняття та напрямки реформування. Загальна характеристика законодавства, що регулює пенсійні відносини в Україні. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Структура системи пенсійного забезпечення. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Накопичувальна система пенсійного страхування. Система недержавного пенсійного забезпечення.

Право на пенсійне забезпечення як складова конституційного права на соціальний захист. Пенсійний вік в Україні. Право відстроченого виходу на пенсію. Право добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Персоніфікований облік у системі соціального страхування.

Поняття та ознаки пенсій як виду соціального забезпечення. Відмінності пенсії від інших виплат. Види пенсій та умови їх призначення. Мінімальна пенсія в Україні. Загальний порядок обчислення, призначення, перерахунку та виплати пенсій.

Оскарження неправомірних дій та розгляд спорів, що виникають з приводу пенсійного забезпечення.

Модуль 2

Особливості пенсійного забезпечення. Правове регулювання соціальних допомог, послуг та пільг

Розділ III. Особливості пенсійного забезпечення

Тема 11. Пенсії за віком в солідарній пенсійній системі

Поняття пенсії за віком та її відмінності від пенсій за вислугу років. Умови призначення пенсії за віком. Обчислення розміру пенсій за віком. Розмір пенсії за віком. Мінімальний розмір пенсії за віком. Підвищення розміру пенсії за віком у разі відстрочки часу її призначення.

Пільгові підстави на пенсію за віком. Списки № 1 та № 2 виробництв, робіт, професій, посад, затверджені Кабінетом Міністрів України, що дають право на пільгову пенсію за віком.

Тема 12. Пенсії по інвалідності в солідарній пенсійній системі

Поняття пенсії по інвалідності. Умови призначення пенсії по інвалідності. Пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку, інших випадків трудового каліцтва чи професійного захворювання. Пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання. Групи інвалідності. Страховий стаж, необхідний для призначення пенсії по інвалідності.

Розмір пенсії по інвалідності. Період, на який призначається пенсія по інвалідності. Строк виплати пенсії по інвалідності в разі зміни групи інвалідності або відновлення працездатності. Надбавки на догляд.

Тема 13. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника в солідарній пенсійній системі

Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Особи, що мають право на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Непрацевдатні члени сім'ї померлого годувальника. Члени сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника.

Порядок призначення і виплати пенсії в разі втрати годувальника. Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Період, на який призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника. Зміна розміру пенсії. Призначення однієї пенсії у зв'язку з втратою годувальника на всіх членів сім'ї. Виділення частки пенсії.

Тема 14. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування

Суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення.

Види пенсійних виплат з коштів накопичувальної системи пенсійного страхування. Поняття та види довічних пенсій: довічна пенсія з установленим періодом; довічна обумовлена пенсія; довічна пенсія подружжя.

Одноразова пенсійна виплата. Договір страхування довічної пенсії.

Тема 15. Недержавне пенсійне забезпечення

Законодавство про недержавне пенсійне забезпечення. Принципи недержавного пенсійного забезпечення.

Система недержавного пенсійного забезпечення. Суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення та їх правовий статус. Поняття й види недержавних пенсійних фондів. Відкритий пенсійний фонд. Корпоративний пенсійний фонд. Професійний пенсійний фонд. Засновники, учасники та вкладники недержавних пенсійних фондів.

Ведення персоніфікованого обліку учасників недержавних пенсійних фондів. Особи, що здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів.

Пенсійні внески. Пенсійний контракт і пенсійна схема. Поняття й види пенсійних виплат, умови й строки їх здійснення. Довічна пенсія (довічний ануїтет). Успадкування пенсійних активів.

Тема 16. Особливості пенсійного забезпечення окремих категорій осіб

Пенсії за вислугу років. Пенсійне забезпечення на пільгових умовах. Поняття та правові ознаки державних пенсій. Пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ.

Пенсійне забезпечення державних службовців. Пенсійне забезпечення народних депутатів. Пенсійне забезпечення посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Пенсійне забезпечення наукових (науково-педагогічних) працівників.

Пенсійне забезпечення службових осіб прокуратури та суддів.

Правове регулювання пенсій за особливі заслуги перед Україною.

Пенсійне забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Розділ IV. Правове регулювання соціальних допомог, послуг та пільг

Тема 17. Соціальні допомоги

Поняття, ознаки та види державних соціальних допомог. Загальна характеристика законодавства про державні соціальні допомоги. Принципи, за якими виплачуються державні соціальні допомоги. Загальні правила призначення та виплати державних соціальних допомог. Органи, що призначають державні допомоги. Джерела виплат.

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям: особи, які мають право на отримання допомоги; розмір допомоги та строк, на який вона призначається. Розрахунок середньомісячного сукупного доходу сім'ї для призначення допомоги. Відмова у наданні допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Державні соціальні допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам. Умови та порядок призначення допомоги. Державна соціальна допомога на догляд інвалідам війни, самотнім малозабезпеченим особам, малозабезпеченим інвалідам I групи та деяким іншим категоріям осіб. Щомісячна грошова допомога малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу. Умови призначення допомоги.

Державні допомоги сім'ям з дітьми. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами. Одноразова допомога при народженні дитини. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Допомога на дітей, які перебувають під опікою і піклуванням. Допомога на дітей самотнім матерям. Допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства. Порядок звернення за допомогою сім'ям з дітьми.

Субсидії на оплату житлово-комунальних послуг.

Відповідальність за недотримання законодавства про державні соціальні допомоги.

Тема 18. Соціальне обслуговування

Поняття, ознаки, форми і види соціальних послуг. Загальна характеристика законодавства про соціальне обслуговування. Принципи надання соціальних послуг. Організація діяльності з надання соціальних послуг. Соціальні служби та соціальні установи в Україні. Права і обов'язки надавачів та отримувачів соціальних послуг. Волонтерська діяльність в сфері соціальних послуг. Порядок надання й отримання соціальних послуг.

Соціальні послуги центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Соціальні заклади інтернатних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Соціально-медичні інтернатні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та дітей, які потребують тривалого лікування. Дитячий будинок сімейного типу.

Соціальні послуги для бездомних громадян та безпритульних дітей.

Соціальне обслуговування осіб похилого віку та інвалідів.

Ритуальні послуги.

Тема 19. Пільги в системі соціального забезпечення

Соціальні пільги як правовий засіб додаткового соціального захисту. Ознаки та види соціальних пільг. Медико-реабілітаційні, транспортні, житлові, побутові, трудові пільги.

Пільги за професійним та соціальним статусом особи. Поняття соціального статусу особи. Соціальні пільги інвалідам, ветеранам праці та особам похилого віку, ветеранам війни, особам, які постраждали внаслідок нацистських переслідувань. Соціальний захист осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Соціальний захист біженців. Соціальний захист жертв політичних репресій.

Джерела фінансування соціальних пільг. Реформування системи соціальних пільг в Україні.

Рекомендовані джерела інформації:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Основи законодавства країни про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 5. – Ст. 21.
5. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – № 1. – Ст. 2.
6. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000 – № 35. – Ст. 290.
7. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 33-34. – Ст. 404.
8. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-ХІV (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014 р.) // Офіційний вісник України. – 2015. – № 11. – Ст. 75.
10. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.
11. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 8.07.2011 р. № 3668-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 12-13. – Ст. 82.
12. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 26.06.1997 р. № 400 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 37. – Ст. 237.
13. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2-3. – Ст. 11.
14. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 4. – Ст. 18.

15. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 01.06.2000 р. № 1767-111 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. – Ст. 289.
16. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 399.
17. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10.
18. Про статус і соціальний захист осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 р. № 796-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 16. – Ст. 200.
19. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47. – Ст. 372.
20. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
21. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XI (у ред. Закону України від 21.11.2002 р. № 229-IV) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668; 2003. – № 2. – Ст. 10.
22. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.
23. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
24. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
25. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 р. № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 10. – Ст. 63.
26. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 63. – Ст. 2565.
27. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 3. – Ст. 25.
28. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР : Постанова Верховної Ради України від 12.09.1991 р. № 1545-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 621.
29. Положення про Державну службу зайнятості : затверджено Указом Президента України від 16.01.2013 р. № 19/2013 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 5. – Ст. 153.
30. Про заходи щодо впровадження персоніфікованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування: Указ Президента України від 4 травня 1998 р. №401 // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 89-90.
31. Перелік професійних захворювань: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 р. № 1662 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 45. – Ст. 1940.

32. Положення про медико-соціальну експертизу: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. № 1317 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 95. – Ст. 3265.

33. Порядок обчислення стажу державної служби: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 20.06.2012 р. № 559 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 47. – Ст. 1844.

34. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1232 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 94. – Ст. 3426.

35. Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу: Постанова Кабінету Міністрів від 20.03.2013 р. № 198 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 6. – Ст. 859.

36. Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 р. № 1170 // Урядовий кур'єр. – 2010. – №247.

37. Про затвердження Положення про організацію персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: Постанова Кабінету Міністрів України від 4.06.1998 р. № 794 // Офіційний вісник України. – 1998. – №22. – Ст. 809.

38. Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати: Постанова Кабінету Міністрів України від 8.02.1995 р. № 100 // Урядовий кур'єр. – 1995. – № 27.

39. Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 р. № 637 // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 12. – Ст. 273.

40. Про заходи щодо поетапного впровадження у Пенсійному фонді автоматизованого персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: Постанова Кабінету Міністрів України від 8.06.1998 р. № 832 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/832-98-%D0%BF/card6#Public>. – Назва з екрана.

41. Про порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 р. № 637 // Збірник постанов України. – 1993. – № 12. – Ст. 273.

42. Програма сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2012 р. № 1008 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 83. – Ст. 3363.

43. Інструкція про встановлення груп інвалідності: затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.09.2011 р. № 561 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – Ст. 331.

44. Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян: затв. наказом Міністерства охорони

здоров'я України від 13.11.2001 р. № 455 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 49. – Ст. 2216.

45. Положення про комісію (уповноваженого) підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням: затв. Постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 23.06.2008 р. № 25 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 53. – Ст. 1794.

46. Порядок встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків: затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2012 р. № 420 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 71. – Ст. 2887.

47. Про затвердження Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності: наказ Міністерства соціальної політики України від 15.06.2015 р. № 613 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 58. – Ст. 1901.

48. Порядок отримання застрахованими особами і членами їх сімей санаторно-курортного лікування, що сплачується за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності: затв. Постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності 25.11.2009 р. № 12 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 30. – Ст. 1023.

49. Про затвердження Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України: Постанова правління Пенсійного фонду України від 19.12.2003 р. № 21-1 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 3. – Ст. 148.

50. Про затвердження Положення про реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування: Постанова правління Пенсійного фонду України від 18.06.2014 р. № 10-1 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 57. – Ст. 1568.

51. Про затвердження Порядку обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та Положення про реєстр страхувальників: наказ Міністерства фінансів України від 24.11.2014 р. № 1162 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 99. – Ст. 2937.

52. Про затвердження Положення про порядок і умови виплати надбавки за вислугу років та порядок обчислення стажу державної служби (роботи) державним службовцям і службовцям Адміністрації та регіональних управлінь Державної прикордонної служби України: Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 20 травня 2005 р. №381 // Офіційний вісник України. – 2005. – №23. – Ст. 1319.

53. Про затвердження Порядку визначення показників середньої заробітної плати (доходу) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» враховується для обчислення пенсії: Постанова правління Пенсійного фонду України від 1.02.2008 р. №4-4 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 16. – Ст. 426.

54. Про затвердження Порядку підтвердження періодів роботи, що зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років: Постанова правління Пенсійного фонду України від 10.11.2006 р. №18-1 // Офіційний вісник України. – 2006. – №48. – Ст. 3212.

55. Про сприяння зайнятості та захист від безробіття: Конвенція № 168, ухвалена Генеральною конференцією МОП 21.06.1988 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_182/card6#Public. – Назва з екрана.

Основні рекомендовані джерела інформації:

56. Право соціального забезпечення України [Текст]: підручник / [Пилипенко П. Д. та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – 4-те вид., перероб. і допов. – Київ : Ін Юре, 2014. – 476 с.

57. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін.; за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид. перероб. і доповн. – Харків : ФІНН, 2012. – 640 с.

58. Право соціального забезпечення в Україні [Текст]: підручник / [О. М. Ярошенко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук О. М. Ярошенка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 4-те вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2015. – 455 с.

59. Право соціального забезпечення України: Навчальний посібник / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. – Вид. 3-є, змін. і доп. – Київ : Істина, 2012. – 232 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

60. Актуальні проблеми теорії трудового права та права соціального забезпечення [Текст]: монографія / [Чанишева Г. І. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України Г. І. Чанишевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса : Фенікс, 2015. – 328 с.

61. Андріїв В. В. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування: теоретичний аспект / В. В. Андріїв, О. В. Москаленко, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. – Харків: ФІНН, 2011. – 280 с.

62. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навч. посібник / М. Д. Бойко. – 4-е вид., доп. та перероб. – Київ: Атіка, 2007. – 400 с.

63. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Знання, 2008. – 663 с.

64. Болотіна Н. Б. Соціальне законодавство України. Гендерна експертиза / Відп. ред. Т. М. Мельник. – Київ: Логос, 2001. – 82 с.

65. Вишновецька С. В. Право соціального забезпечення України [Текст]: навч.-метод. посіб. / С. В. Вишновецька, І. В. Новосельська ; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – Київ : Вид. дім «Персонал», 2009. – 320 с.

66. Гарасимів Т. З. Словник термінів до навчальних курсів «Трудове право» та «Право соціального забезпечення України» [Текст] / Т. З. Гарасимів. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2003. – 176 с.

67. Гарасимів Т. З. Право соціального забезпечення України (Загальна частина). – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2004. – 240 с.
68. Гарасимів Т. З. Принципи права соціального забезпечення України / Т. З. Гарасимів. – Дрогобич: Відродження, 2002. – 128 с.
69. Загальнообов'язкове соціальне страхування. Нормативні акти. Зразки документів [Текст]: загальні положення. Втрата працездатності на виробництві. Народження та поховання. Безробіття. Довідковий матеріал / упоряд. В. С. Перепічай [та ін.] ; ред. В. С. Ковальський. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 456 с.
70. Зайчук Б. О. Система пенсійного забезпечення : сьогодні і завтра [Текст] : коментар застосування Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» / Б. О. Зайчук [и др.] ; Пенсійний фонд України. – Київ : Формат, 2004. – 346 с.
71. Коробенко Н. П. Пенсійне забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України [Текст] : монографія / Коробенко Н. П. ; Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. – Київ : [Вид-во Акад. праці і соц. відносин ФПУ], 2011. – 172 с.
72. Кучма О. Л. Страховий стаж як категорія трудового права і права соціального забезпечення України [Текст] : монографія / О. Л. Кучма ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : [б. в.], 2013. – 202 с.
73. Лавріненко О. В. Право соціального забезпечення України [Текст] : курс лекцій: у 2-х ч. / О. В. Лавріненко. – Донецьк : Донецький юридичний ін-т Луганського держ. ун-ту внутрішніх справ, 2007. – Ч.1. – 450 с.; Ч.2. – 412 с.
74. Лата Н. Ф. Право соціального забезпечення України [Текст] : навч. посіб. / Н. Ф. Лата, О. С. Андреева ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 147 с.
75. Москаленко О.В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки: монографія / О. В. Москаленко. – Харків : Юрайт, 2012. – 400 с.
76. Науково-практичний коментар Закону України «Про пенсійну реформу» / за ред. Ю. І. Руснака. – Київ : Центр учбової л-ри, 2012. – 158 с.
77. Пенсійне та соціальне забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та членів їх сімей [Текст] : [довідник] / [В. І. Маценко та ін.] ; за заг. ред. канд. екон. наук Є. М. Польського, канд. юрид. наук, доц. В. М. Комарницького ; Упр. МВС України в Луган. обл., Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 479 с.
78. Пенсійні правовідносини в Україні: монографія / Н.М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М.П. Стадник, А.А. Ширант, М.М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – Київ : Вид-во «Юрид. Думка», 2013. – 276 с.
79. Понікаров В. Д. Пенсійне та соціальне забезпечення [Текст] : підручник для студ. вищих навч. закл. / В. Д. Понікаров, М. М. Топоркова ; Харківський національний економічний ун-т. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 400 с.

80. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна (та ін.); наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. – Київ : Юрид. думка, 2012. – 208 с.
81. Право соціального забезпечення в Україні [Текст] : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [М. І. Іншин та ін.; за заг. ред. С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка] ; Держ. НДІ МВС України. – Харків : ФІНН, 2009. – 433 с.
82. Прилипко С. М. Проблеми теорії права соціального забезпечення / С. М. Прилипко. – Харків : ПП «Берека-Нова», 2006. – 264 с.
83. Синчук С. М. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти [Текст] : монографія / С. М. Синчук ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 421 с.
84. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні : підручник студентів вищих навч. закладів / І. М. Сирота; МОНУ; Одеська національна юридична академія. – 7-е вид., переробл. й доп. – Харків : Одіссей, 2007. – 408 с.
85. Соціальне та пенсійне забезпечення військовослужбовців і працівників правоохоронних органів [Текст] : [Зб. норматив. актів] / упорядкув. О. М. Роїна ; ред. О. А. Кривенко. – Київ : КНТ; К. : Атіка, 2004. – 162 с.
86. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посібник / Б. І. Сташків. – Київ: Знання, 2005. – 405с.
87. Сташків Б. І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення / Б. І. Сташків. – Чернігів: Ред.-видав. комплекс «Деснянська правда», 2008. – 260 с.
88. Сташків Б. І. Гарантії права на соціальне забезпечення / Б. І. Сташків. – Чернігів : Чернігів. держ. ін-т права, соціальних технологій та праці, 2011. – 100 с.
89. Сташків Б. І. Право соціального обслуговування: навч. посіб. / Б. І. Сташків. – Київ : Знання, 2007. – 567 с.
90. Ткаліч І. О. Правове регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів у системі недержавного пенсійного забезпечення України [Текст] : монографія / Ткаліч І. О. ; Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. – Київ : Сталь, 2012. – 159 с.
91. Ткаченко Н. М. Пенсійна реформа та пенсійне забезпечення наукових (науково-педагогічних) працівників та державних службовців України. Пенсійні реформи: світовий досвід / Н. М. Ткаченко. – Київ : Алерта, 2012. – 84 с.
92. Україна: європейські та міжнародні норми у галузі соціального забезпечення: Порівняльний аналіз: Рада Європи, Міжнародна організація праці [Текст] / М-во праці та соц. політики України, Ін-т законодавства Верховної Ради України. – Київ : [б.в.], 2007. – 403 с.
93. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення: навч. посібник / МОНУ; КНЕУ; І.С. Ярошенко. – Київ : КНЕУ, 2005. – 232с.